

The article concretizes the conceptual and methodological aspects of the study of the phenomenon of the personality space of students youth in the author's position within its structural and functional organization. Outlined the central principles of the proposed research position of personality space study in the form of an internal integrated image of subjective character, that provides an adequate level of social and psychological adaptation and formation of social maturity, self-assertiveness and self-actualization of modern student. Analyzed the ratio of the functional features content of the personality space structural components and its psychological boundaries and defined such quality characteristics as integrity, self-organization and openness of personality space. The developed program of empirical research, and also the complex of used methods of mathematical processing of results of the study, confirm the concept of understanding the personality space as the form of internal coherence of student with life circumstances, accompanied by the configuration manifestations peculiarities of adaptation, motivation and personality and behavior components.

Key words: *personality space, psychological space sovereignty, life image social and psychological adaptation, social maturity, self-assertiveness, self-actualization, students youth.*

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк,

Коширець Віктор Васильович – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк.

УДК 159.9

Гошовська Д.Т., Гошовський Я.О.

ПОВЕДІНКОВІ СТРАТЕГІЇ ДЕПРИВОВАНОЇ ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ ВТРАЧЕНОГО РОДИНОГЕНЕЗУ

Стаття розкриває психологічну суть і специфіку просоціальної активності депривованих дітей у контексті набуття досвіду втраченого родиногенезу. Проаналізовано змістове і функціональне наповнення просоціальних поведінкових стратегій дітей в умовах депривації. Джерел – 6.

Ключові слова: *депривація, ресоціалізація, генетична психологія, втрачений родиногенез, просоціальна активність, самоактуалізація.*

Постановка проблеми. Складні реалії загроженого війною повсякдення пересічної української людини зумовлюють переживання нею цілої низки негативних амортизаційних особистісних психостанів: від перманентної фрустрації до латентної чи явної агресивності. Сублімаційно-психозахисна природа подібних феноменів особливо чітко простежується в депривованій особистості, яка зазнає гнітючого і пригноблюючого впливу різнотипних детермінант, зокрема і втраченого/ненабутого родиногенезу, що або стимулює її компенсаційні потенціали, або налаштовує на патогенний та девіантний шлях саморозвитку.

Особистість як суб'єкт психічної активності підпорядкована внутрішній самодетермінації, тому на певному етапі становлення сама розпочинає свідомо організовувати власне життя, а відтак певною мірою здатна визначати власну соціо- і психогенезу. Філософсько-психологічне підґрунтя окресленої проблематики влучно встановлено П. Фрейре, який розкрив суть не механічного й байдужого, а гуманного й самовизначального ставлення до депривованих людей. „Їх розглядають як окремі випадки, як маргінальні одиниці, що відхилились від загальної конфігурації „доброго, упорядкованого й справедливого” суспільства. Пригноблених трактують як патологію в розвитку здорового суспільства, яке

у зв'язку з цим повинне пристосувати своїх „некомпетентних і ледачих” членів до своєї структури, змінюючи їх ментальність. Ці маргінали мають бути „інтегровані”, „залучені” до здорового суспільства, яке вони „полишили”.

Але істина в тому, що пригноблені – не „маргінали”, не особи, що живуть „поза” суспільством. Вони завжди були „всередині” – всередині структури, що зробила їх „істотами задля інших”. Вирішення проблеми полягає не в „інтегруванні” їх у структуру гноблення, а в трансформуванні цієї структури таким чином, щоб вони могли стати „істотами для себе” [5, 56].

Особливо складно відбувається повернення в соціально-нормативне поле активної життєдіяльності тих дітей, які не мали (або втратили через розлучення, смерть рідних) досвіду реального сімейного спілкування у партнерських статусно-рольових позиціях, перцептивних батьківсько-дитячих і сиблігнових умовах повномірної комінукації. Тому ревіталізаційні стратегії повинні бути спрямовані насамперед на створення таких розвивальних соціальних середовищ, у змістово-функціональних параметрах яких депривовані діти могли б віднаходити в собі сили для просоціальної переорієнтації екзистенційних цінностей, оптимальної й позитивної корекції життєвих цілей, зміни моральних настановлень та реконструкції самосвідомості. Реальна ефективність соціально-психологічної допомоги може бути досягнута через їхнє безпосереднє включення у спеціально організовану спільну високозмістовну діяльність, насичену такими характеристиками, як цікавість і предметність, творчість і самостійність, гуманність і самореалізаційність. В умовах пріоритету соціально поціновуваних спільних дій у предметно-діяльнісному довіді над вербальними техніками й моральними нотаціями дозвілєвого плану такий підхід має значно більше шансів призвести до реконструювання життєосмислювальних особистісних досвідів і планів та актуалізувати суб'єктність. По суті, це найоптимальніша компенсаційно-розвивальна стратегія просоціальної інтенції для депривованої дитини в плані набуття нових сенсів життя, базованих на власному усвідомленому «саморусі», а не на механічних і сурогатно-заміщувальних сподіваннях

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключовим підходом до ресоціалізації депривованої особистості нами обрано генетично-психологічні медіально-рефлексійні технології, семантика яких передбачає насамперед психологію «генезисного саморуху» (М. Алексєєва, Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, С. Максименко ін.).

Патогенні механізми депривації перешкоджають повномірному розвитку особистості, культивуючи песимізм, пасивне ставлення до дійсності, песимістичну і спотворену картину світу. По суті, режим різновидової закладової депривації деградує особистість, формуючи психологію «пішака», глобальної залежності від зовнішніх сил та значущих інших, прирікає на надмірну самокритику (самокопирсання, самокартання, самозвинувачення тощо), породжує неадекватно низьку самооцінку, різкий поділ людей на «своїх-чужих», а також створює відчуття завченої безпорадності, провини і сорому за себе. Деприваційна система розвитку підлітка в дитячому навчальному закладі закритого типу, брак реального сімейного духовного й матеріального комфорту («інкубатор», «синдром казарми») впливають на всі рівні самоакцептації. Це знаходить свій негативно-нівелюючий відбиток на частому незадоволенні підлітків школи-інтернату своєю зовнішністю, іменем, на невмінні керувати собою, своїми почуттями, поведінкою, на невпевненості й тривожності при самоаналізі, на зневірі в своїх силах і на загальному особистісному самосприйманні. Звідси перепади й дефекти у процесі становлення образу Я депривованого підлітка та розбалансування його поведінкових стратегій. Цікавий і специфічний погляд на закладову депривацію в контексті виведення філософсько-психологічних засад педагогіки знедолених пропонує згадуваний вже П. Фрейд, відзначаючи: „Освіта як практика домінування стимулює довірливість учнів, виконуючи ідеологічну функцію (чого педагоги часто не відчують), – індоктринацію пристосування до світу пригноблення” [5, 60].

А. Прихожан, Н. Толстих висунули й обґрунтували слушну гіпотезу-пропозицію, згідно з якою „в дітей, що ростуть у дитячих закладах, ми спостерігаємо не просто відставання чи недорозвинутість особистісних утворень, а інтенсивне формування деяких принципово інших механізмів, які дозволяють дитині пристосуватися до життя в дитячому будинку і тим самим ніби замінюють їм особистість” [4, 154]. Науковці вважають, що така своєрідна заміщувальна адаптивність є причиною не лише порушення ранніх емоційних зв'язків з матір'ю та іншими близькими дорослими, але й тому, що життя дитини в закладі досить часто не потребує особистості в тій функції, яку вона виконує або повинна виконувати в нормальному людському житті. Отож для покращання ресоціалізаційної адаптивності депривованих дітей потрібно втілювати проекти кардинальних перетворень „казених” дитячих закладів та надавати вихованцям інтенсивну психологічну допомогу превентивного характеру на всіх соціально-психологічних і вікових рівнях [4].

Дуже актуальним при глибшому розгляді проблеми є дослідження В. Юніцького, в якому вивчаються психологічні особливості дітей, які втратили батьків, зокрема емоції горя з приводу цього. Депривація реального сімейного спілкування, що наступила внаслідок смерті дорослих (дорослого), викликає не лише комплекс тривалої особистісної тривожності, але й надає дитині особливого соціально-духовного статусу – «того, хто втратив». З приводу цього досліджуються також особливості сприймання свого “Я” в порівнянні з іншими дітьми, причому серед величезної кількості ситуацій психічної депривації в дитячому віці вивчаються особливості якраз тих дітей, які пережили смерть близької людини і знаходяться під особливим психічним навантаженням, що викликане депривацією цілої суми потреб і переживанням однієї з найнегативніших емоцій – емоції горя. Втрата батьківської (материнської) турботи й опіки викликає фрустрацію, що виявляється в різноманітних психічних відхиленнях і відбивається на самосприйманні та самосвідомості. Вчений констатує, що діти, втративши навіть когось одного з батьків, мають яскраво виражені психічні особливості, які проявляються насамперед у підвищеному відчутті тривоги й неповноцінності. Стверджується, що ці особливості викликані виключно втратою, а не вихованням у неповній сім'ї, а це вступає в певні протиріччя з деякими дослідженнями психологічних проблем підлітків з неповної сім'ї [6].

Мета статі – здійснити аналіз поведінкових стратегій депривованих дітей з досвідом втраченого родинного генезу.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Оскільки біодромальний шлях депривованої людини опосередковується численними соціально-психологічними факторами, що існують і діють як динамічна система, виникає проблема ризику зовнішнього гіперінформаційного тиску. Особистісний дискомфорт і психологічну травмогенність (наприклад, у підлітків – істотне неблагополуччя в ситуаціях шкільного життя, відставання за рівнем розвитку провідних видів діяльності і статево-рольової ідентифікації, інтелектуальна і загальна особистісна пасивність, емоційно-вольові розлади тощо) спричиняються досить часто інформаційними факторами, причому подвійно: як повна інформація про соціальне сирітство, так і її повна відсутність.

Унаслідок втрати „родинного генезу” сутнісним ядром ціннісного світу депривованих дітей здебільшого стають вузькоутилітарні приватні цінності особистого життя, зокрема зацікнення на его-станах, соматичних переживаннях та морфологічних особливостях власної психоструктури. Тому одним з провідних напрямків ресоціалізаційної та психореабілітаційної роботи повинно стати зведення до мінімуму негативних наслідків знання дітей про їхній неповносправний соціо- й онтогенез у плані сімейного виховання.

Упродовж ресоціалізаційного процесу як поновної соціалізації важливе значення має центрованість усіх учасників цієї складної взаємодії (насамперед психолога-фахівця і депривованої дитини) на позитивному досвіді. Віднайдення успішного варіанту чи позитивних елементів у конкретній ресоціалізаційній ситуації вже є вдалим кроком до трансформації, адже дитина з нерівноважного стану, спричиненого аперцептивним деприваційним досвідом, завдяки позитивному ставленню/самоставленню і підтримці

переходить до рівноважного стану, інтегруючись у якісно видозмінені комунікативні й соціально-побутові реалії та цінності. Початкова стадія передбачає з'ясування й оцінку реальної екзистенційної ситуації, в якій перебуває депривована особистість. Вона дозволяє встановити робочий контакт для подальшої ресоціалізаційної діяльності й уникнення можливого міжособистісного комунікативно-психічного дисбалансу, тобто стадія взаємного зосередження на встановленні та вирішенні специфічних проблем ресоціалізаційної ситуації є дуже важливою і відповідальною. Істотним успіхом буде обговорення навіть найменших досягнутих позитивів і прогресу, а також усвідомлення неадекватних зразків поведінки та використання нових комунікативно-діяльнісних моделей.

Проресоціалізаційна позитивність у міжособистісній взаємодії учасників можлива за дотримання таких основних етапів: 1) усвідомлення реального соціально-психологічного стану депривованої особистості і визначальних чинників ресоціалізаційної ситуації, тобто рефлексія актуального ресоціалізаційного стану; 2) емоційне вживання в ресоціалізаційну ситуацію як ототожнення з системою нових умов, правил і норм набуття недепривованих образів Я і стилів поведінки; 3) постановка загальної мети, вироблення і задіяння конкретної внутрішньої тактики і стратегії особистісних видозмін, а також психотехнологічне насичення передбачуваного процесу статусно-рольової трансформації як моделювання перспективи досягнення ресоціалізаційного ефекту; 4) реальне вирішення й когнітивне осмислення ресоціалізаційної ситуації як здійснення позитивного й успішного перенастроювання в нові соціально-психологічні статуси і ролі.

Звичайно, цілком можливими є нерівномірності й перепади ресоціалізаційного процесу. Так вірогідні позитивні зрушення на перших фазах ресоціалізації, які відбулися завдяки залученню всіх внутрішніх ресурсів та підвищенню загальної зацікавленості й активності депривованого підлітка, через високу інтенсивність або тривалість ресоціалізаційного процесу можуть набутися внаслідок виснаження адаптаційних механізмів, а отже цілком імовірними стануть розчарування намірів, криза наснаги, втрата життєвих сил, пониження просоціального оптимізму та інші дезадаптаційні характеристики. Тому слід обов'язково враховувати інтенсивність ресоціалізаційних дій та залучення активних психотехнологічних засобів з рівнем сензитивності актуального соціально-психологічного стану депривованої особистості й дотримуватися принципу психологічного дистанціювання під час взаємодії ресоціалізатора з нею. Адже розчарування, конфліктні і кризові стани через прорахунки і складнощі ресоціалізаційного процесу часто можуть викликати психологічну регресію та як наслідок утворення трансферу особливої сили, коли депривована людина повністю втрачає самостійність і віру в можливість успішного виходу з режиму загальних обмежень та в усьому звинувачує інших, насамперед психолога.

Для вирішення такої складної проблематики нами було взято за теоретико-емпіричну основу експериментально-генетичний підхід С. Максименка, що потребує концептуальної побудови цілісної системи розвивальних психологічних впливів на особистість, яка завдяки цьому і власній активності повинна перебувати в постійному багатоплановому й багатомірному розвитку. Такий підхід до феномена особистості передбачає творчий аналіз, що виходить з урахування позицій людини як активного суб'єкта, взаємодіючого із соціальним середовищем та завдяки спеціально організованому процесові надання соціально-психологічної допомоги спроможного до „саморуку” й самоактуалізації [1; 2].

Аналіз психолого-педагогічних труднощів, що виникають в освітніх установах інтернатного типу, свідчить, що для гармонійного входження дітей у соціальне середовище доцільно моделювати певні умови, за яких вони максимально використовують свої потенціали.

Функціонально-семантичними характеристиками самовизначення депривованої особистості повинні стати насамперед суб'єктність як свідомо активність і цілеспрямованість у конструктивній діяльності щодо зміни несприятливих соціально-

психологічних станів, статусів і ролей (суб'єктне подолання наслідків режиму депривації) та креативність як здатність до творчого мислення і прийняття нових творчих рішень упродовж ресоціалізаційного процесу (просоціально-адаптаційна лабільність до нових нормативних умов недеприваційної спільноти).

Ревіталізаційне самовизначення депривованої особистості може бути здійснене насамперед завдяки забезпеченню тісної єдності таких компонентів, як: 1) світоглядний (вироблення завдяки самоаналізу попереднього деприваційного досвіду активного й усвідомленого ставлення до дійсності на рівні побудови (перебудови) оптимістичної індивідуально-особистісної картини світу); 2) аксіологічний (переосмислення цінностей та набуття й усвідомлення депривованою людиною нової системи цілей, цінностей, орієнтирів і пріоритетів); 3) спонукально-мотиваційний (віднайдіння екзистенційного змісту нових спонук, осмисленість потреб, інтересів та мотивів).

У ситуації життєво значущого вибору, безперечно, найважливіша роль належить аксіологічній складовій, адже якраз ціннісні орієнтири визначають характер прийнятих рішень, тобто нові мотивація і світогляд можуть з'явитися лише за умови обрання та реалізування підлітком нової системи цінностей, що суттєво відрізняється від спотворених режимом деприваційних обмежень.

Структурними складовими, що забезпечують успішну ревіталізацію як просоціальну активність, повинні стати якісні видозміни депривованою особистістю власної життєвої перспективи (зокрема, в параметрах оптимістичності, диференційованості, довготривалості, реалістичності, узгодженості тощо), а також набуття нових настановлень та розробка просоціальних життєвих цілей, планів і програм саморозвитку.

Самопрезентація власних досягнень, формуючи впевненість депривованої особистості у своїх силах, людську гідність, самоцінність, реальну можливість прогнозувати й будувати власне майбутнє, набувати нових статусно-рольових досягнень і рівнів, є дуже важливим інструментальним компонентом ресоціалізації. Безперечно, вагомість і успішність самопрезентаційного досвіду оптимізує самоактивність, потенційні можливості і здатності до самореалізації як вдалого виходу із пригнічених депривацією психосоціальних умов.

Згідно з нашими поглядами, просоціальна активність повинна передбачати реструктуризацію свідомості особистості як специфічний тип зміни самоусвідомлення в умовах долаття негативів депривації, що мали всі ознаки тривалої соціально-психологічної дискомфорតності, зокрема розмитості і звуження індивідуальної Я-концепції, розхитаності життєвих стратегій, коливання ідентичності тощо. Отож реструктуризація – це насамперед якісна зміна основних конфігурацій самосвідомості, що засвідчують видозміни старих базових цінностей: від модифікацій нових світоглядних сенсожиттєвих настановлень до набуття нових морально-побутових норм. Унаслідок таких перетворень змінюється світоставлення особистості, вибудовується нова картина світу, яка віддаляється від деприваційних феноменів травмування особистісної свідомості і насажується еволюційним оптимізмом до „саморуху” й самоактуалізації.

Реструктуризація свідомості постає якісно новою вітагенною реакцією особистості на синдром деприваційного виснаження, що проявляється в соціально-психологічній стомленості та нервово-психічній напруженості, а найтиповішою емоційно-поведінковою симптоматикою є амбівалентність, тривожність, роздратованість, агресивність, депресивність, апатійність, пригніченість тощо. Реструктуризація самоусвідомлення дозволяє людині поступово уникати тривоги, невдоволеності, гніву через перманентність перебування в режимі обмеження численних життєво важливих потреб, тобто набути певних тенденцій ревіталізації.

Безперечно, чим вищий рівень особистісної ригідності, тим сильніше блокуються канали виходу в зовнішнє середовище і потужніше ігноруються можливості самореалізації, які відкриваються у взаємодії депривованої особистості із середовищем, до того ж вірогіднішою стає поява поведінкових та інших стереотипів.

На наш погляд, успішній ресоціалізаційній абсорбції якраз і заважає перебування депривованої людини в континуумі „ригідність-флексибільність”, адже це ускладнює рефлексію та призводить до своєрідного блукання в просторі можливостей, жодна з яких не реалізується повною мірою. Лише конструюючи (за С. Максименком – моделюючи) нову, відмінну від попередньої соціально-психологічну реальність, людина, наділена особистим деприваційним досвідом, проектує його як один з найважливіших компонентів власної суб’єктності в об’єктивну реальність. Однак це відбувається вже не як інертний, пасивний, стереотипний, фіксований, ригідний, догматичний підхід до минулого, а як абсорбування нових реалій і перспектив недеприваційного розвитку, типовими ознаками якого є динамічність, креативність, адаптивність, варіативність, лабільність тощо. З цим пов’язана і блокада/розблокування депривованої свідомості, її вибірковий характер та спроможність ресоціалізованого підлітка до перекодування в нових життєвих реаліях і особистісної самореалізації. По суті, лише в такій парадигмі можлива успішна ревіталізація.

Водночас, ми вважаємо, що абсорбційний досвід повинен існувати в особистості не лише у формі готовності реалізувати схему діяльності й поведінки, що склалася раніше, та не перетворювати жорстку ресоціалізаційну ситуацію на проблемну, а налаштовувати напрямки власної життєдіяльності на поступальне вирішення нових завдань, адаптуючись і самореалізуючись у нових ролях і статусах. У новій психологічній реальності людина може впізнавати фрагменти абсорбованої упродовж усього депривованого онтогенезу попередньої психологічної реальності, однак набуття нових ціннісно-сміслових орієнтирів дозволить здійснити рух до якісно видозміненої недепривованої (ревіталізованої) життєдіяльності. Цьому сприятимуть і просоціальні атитюдні, які спрямують до пошуку нової інформації про можливості самореалізації. На наше переконання, ресоціалізація як просоціальна активність депривованої особистості повинна відбуватися в атрибутивних формах адаптації, однак через механізми глибинного абсорбування, які стимулюють самоактуалізаційний потенціал. Рефлексія потенціалу в життєвому самовизначенні депривованої особистості передбачає, що однією з передумов біосоціального становлення постає рівень сформованості в неї здатності до саморефлексії, зокрема – тілесно-духовного потенціалу. Відсутність або недостатність досвіду рефлексії власного тілесно-духовного потенціалу веде до створення життєвих проєктів (аморфний, фрагментарний), які позбавлені належної чіткості, стабільності і структурованості.

Висновки. Отож просоціальна активність, поновна соціалізація депривованих дітей із досвідом втраченого родинного генезу є максимально інтеграційним процесом, тому принцип цілісності, який передбачає системний, комплексний, узгоджений характер професійної діяльності, має враховувати синтетичне поєднання різнотипних (реактиваційних, реабілітаційних, рекреаційних, редукаційних та ін.) професійних функцій і компетенцій фахової діяльності психологів. Успішна ревіталізація можлива як подолання застиглих і психотравмуючих функціональних станів, спричинених тиском різноманітних деприваційних синдромів та перебудови їх у генетичному плані, зокрема в напрямку реадаптації, абсорбції, позитивної самоакцептації тощо. Вона має відбуватись як на діяльнісно-комунікативному, так і на рівні самоусвідомлення, у вигляді своєрідного «перекодування» у нові соціально-психологічні реалії, умови й норми. Тривалий процес реадаптації як пристосування до умов нормального життєіснування в пересічному соціально-культурному середовищі дитини з досвідом втрати родинного генезу є феноменом, який потребує активізації всіх особистісних потенціалів і можливостей реадaptанта, насамперед стимуляції спонукально-мотиваційних компонентів і регулятивно-вольових зусиль, а також усієї системи самоусвідомлення. Реструктуризація свідомості постає якісно новою вітагенною реакцією особистості на синдром деприваційного виснаження, тому її поновна соціалізація повинна супроводжуватися доланням негативних стереотипів та упереджень, демістифікацією уявлень про його соціальне аутсайдерство, зняттям фрустраційних станів, соціального аутизму, самотності, замкнутості й інших

дискомфортних відчуттів. Основою вироблення просоціальних поведінкових стратегій має стати задіяння системи розвивальних виховних впливів з метою психолого-педагогічної реабілітації депривованої особистості та для надання їй різнобічної допомоги у здобутті нових сенсів життя через активацію саморегуляції, самовизначення й саморозвитку.

Література

- 1.Гошовська Д. Синергетичні аспекти ревіталізації депривованої особистості /Дарія Гошовська, Ярослав Гошовський // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ : Вид-во «Наулідж», 2014. – № 3 (35). – С.140-145.
- 2.Гошовський Я. Ревіталізація психогенези депривованої особистості / Ярослав Гошовський // Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ : Вид-во «Наулідж», 2014. – № 2 (34). – С. 101-108.
- 3.Ревіталізація дітей з особливими потребами: монографія / За заг. ред. проф. Гошовського Я.О. – Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2013. – 360 с.
- 4.Прихожан А.М. Дети без семьи / А.М. Прихожан, Н.Н. Толстых.– М.: Педагогика, 1990. – 160 с.
- 5.Фрейре П. Педагогика пригнобленных / Пауло Фрейре. – К. : Юніверс, 2003. – 168 с.
- 6.Юницкий В.А. Психологические особенности детей, потерявших родителей: автореф. дисс. ... канд. психол. наук.: спец. 19.00.07 «Возрастная и педагогическая психология» /В.А. Юницкий. – М., 1992. – 172 с.

References

- 1.Hoshovska D. Synerhetychni aspekty revitalisaziji depriyovanoj osobystosti / Darija Hoshovska, Jaroslav Hoshovskij // Teoretichni i prykladni problemy psychologii: zb. nauk. prac Schidnoukrainskoho nacionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dala. – Luhansk : Vyd-vo «Noulidz», 2014. – № 3 (35). – S. 140-145.
2. Hoshovskij Ja. Revitalizacija psychogenezy depriyovanoji osobystosti / Jaroslav Hoshovskij // Teoretichni i prykladni problemy psychologii: zb. nauk. prac Shidnoukrajinskogo nacionalnogo universytetu imeni Volodymyra Dala. – Luhansk : Vyd-vo «Noulidz», 2014. – № 2 (34). – S. 101-108.
- 3.Revitalisazija ditej z osoblyvymy potrebamy: monografija / Za zah. red. prof. Hoshovskoho Ja. O. – Luck: PP Ivanjuk V. P., 2013. – 360 s.
- 4.Prichojan A.M Deti bez cemli /A.M. Prichojan, N.N. Tolstych. – M.: Pedagogika, 1990. – 160 s.
- 5.Frejre P. Pedahohika pryhnohlenych / P. Frejre. – K.: Junivers 2003. – 168 s.
- 6.Junitckij V.A. Psychologicheskije osobennosti detej poterjavszych roditelej: avtoref. diss. .... kand. psychol. nauk: spec. 19.00.07 – «Vosrastnaja i pedagogicheskaja psychologija» – M., 1992. – 172 s.

Гошовская Д.Т., Гошовский Я.А.

ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ СТРАТЕГИИ ДЕПРИВОВАНОГО РЕБЕНКА В КОНТЕКСТЕ УТРАЧЕННОГО СЕМЕЙНОГО ГЕНЕЗИСА

Статья раскрывает психологическую сущность и специфику просоциальной активности депривированных детей в контексте приобретения опыта потерянного семейного генезиса. Проанализировано смысловое и функциональное наполнение просоциальных стратегий поведения детей в условиях депривации. Источников - 6.

Ключевые слова: депривация, ревитализация, генетическая психология, потерянный семейный генезис, просоциальная активность, самоактуализация.

Hoshovska D.T., Hoshovsky Ya.A.

BEHAVIORAL STRATEGIES DEPRIVOVANOGO CHILD IN THE CONTEXT LOST FAMILY GENESIS

The article exposes psychological essence and specific of nprocoцiальної activity of deprived children in the context of acquisition of lost familygenesis. The semantic and functional filling of ofprosocial strategies of children is analysed in the conditions of deprivation. Sources - 6.

Key words: deprivation, revitalisation, genetic psychology, lostfamilygenesis, prosocial activity, selfactualization.

Гошовська Дарія Тарасівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м.Луцьк,

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м.Луцьк.

УДК 159.9

Гошовська О.Я.

ПСИХОЗАХИСНЕ САМОПРИЙНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ: БАЗОВІ ПОСТУЛАТИ

У статті розкрито основні концептуальні лінії психозахисного самоприйняття особистості. Висвітлено специфіку психологічного захисту особистості у контексті функціонування її самоприйняття. Джерел – 4.

Ключові слова: особистість, психологічний захист, самоприйняття, психозахисне самоприйняття.

Постановка проблеми. У сучасній психологічній думці усталилися положення, згідно з якими психологічний захист особистості трактується як спеціальна регулятивна система стабілізації, що спрямована на усунення або зведення до мінімуму почуття тривоги, пов'язаного із усвідомленням конфлікту. Основна функція психологічного захисту проявляється в обмеженні сфери свідомості від негативних, травмуючих переживань, а сам термін «психологічний захист» найширше тлумачиться і використовується для позначення будь-якої поведінки, що позбавляє психологічного дискомфорту, внаслідок чого можуть сформуватися такі риси особистості, як негативізм, з'явитися «хибні» діяльності, змінитися система міжособистісних відносин. У вузькому сенсі термін використовується для позначення специфічної зміни функціональної семантики, змістового і діяльнісного пластів свідомості як результату задіяння низки захисних механізмів [3; 4]. Загалом, дія захисних механізмів проявляється в несвідомому (або усвідомленому) перетворенні суб'єктивно значущої інформації з метою зниження нервово-психічної напруги, підтримки інтрапсихічної стійкості й опірності стресам чи іншим втручанням у психопростір особистості, тому одним із найважливіших їхніх функціональних призначень є запобігання дезорганізації психічної діяльності. Розвиток системних параметрів психозахисту відбувається в загальному контексті усвідомлення та самоусвідомлення людиною власної життєдіяльності й забезпечує можливість збереження її психосоціального здоров'я. Самоприйняття особистості, презентуючи емоційно-оцінний, когнітивний та поведінковий компоненти Я-концепції, виражається в її позитивному ставленні до самої себе, в прийнятті себе й у визнанні власної індивідуальної та соціальної цінності, яка формується упродовж онтогенезу на основі взаємовпливу різних чинників і забезпечує гармонію внутрішнього світу й ефективну інтеграцію в соціум. Поміж різних концептуальних змістових підходів, вочевидь, досить плідним і перспективним є якраз